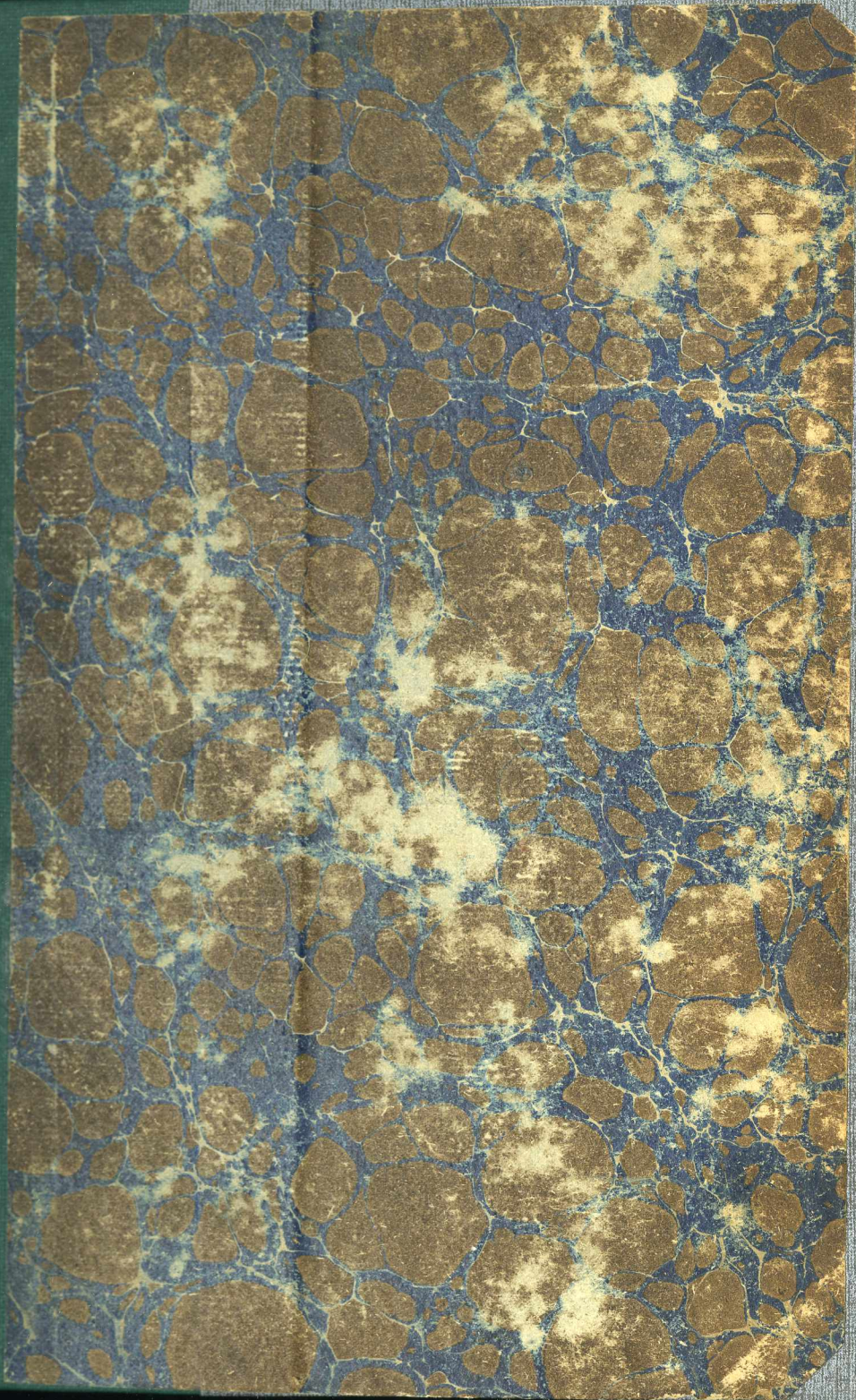

Politikai
röpiratok

117.

117

993

A

PESTI

MAGYAR KIRÁLYI EGYETEM

KATHOLIKUS JELLEME.

Frankel Vilmos

PEST,

NYOMTATOTT NOSÉDA GYULÁNÁL.

1868.

Magyar Királyi Egyetem

Parlamentarisches Verordnungsblatt

ungarischen Reichstag

Magyar Királyi Egyetem

Magyar Királyi Egyetem

MAGYAR KIRÁLYI EGYETEM

KATOLICUS DEBÁRCI GÉZA

Magyar Királyi Egyetem

Magyar Királyi Egyetem

Magyar Királyi Egyetem

1884

Magyar Királyi Egyetem

1884

Magyar Királyi Egyetem

A pesti magyar kir. egyetem katolikus jelleme.

I.

A magyar kath. clerus, történelmünk tanúsága szerint, minden időben párhuzamosan igyekezett a kath. vallás áldásaiban és a civilisatio előnyeiben részesíteni nemzetét. Számtalan alapító-okmány hirdeti, hogy a felvilágosodást és műveltséget a vallásosság és közerkölcösiség legbiztosabb emeltyüjeként tekintette és alkalmazta is.

Mert valamint nép- és elemi iskoláink, közép-tanodáink és akadémiáink, fi- és leánynöveldeink legnagyobb része a kath. clerus gondosságát és bőkezűségét magasztalja: úgy egyetlen főiskolánk a pesti m. k. egyetem is a kath. egyháznak köszöni első eredetét, továbbbi kifejlődését és mai virágzását.

Alapítóját a halhatatlan emlékü P á z m á n y Péter primásban tiszteli. A katholicismus felvirágoztatását és a tudományos mű-

velődés előmozdítását tűzvén ki életének és munkásságának föladatává, e célból évek hosszu során át egy magyar egyetem megalapítására irányozá törekvéseit. „Saepe nobiscum anxie expendentes — írja alapító levelében — qua ratione et Catholicam Religionem in Hungaria propagare et nobilissimae gentis Hungaricae dignitati consulere possemus; inter caetera adiumenta primarium illud occurrebat, ut aliqua Studiorum Universitas erigeretur, in qua et animi bellicosae nationis mansvescerent et idonei tam regendis Ecclesiis, quam Reipublicae administrandae informarentur.“

Ezen tudományos intézet megalapításában, a szükséges pénzeszközök előállításában kizárólag érseki jövedelmeire volt utalva. Mindazáltal észszerű gazdálkodása és gondos takarékosága által lehetővé vált, hogy 1635 május 12-én százezer magyar forintot letegyen. S ezzel a hittani és bölcsészeti karból álló egyetemet Nagyszombatban megalapította. Céljául a kath. vallás és a haza érdekeinek előmozdítását tűzte ki. „Quae omnia — ugymond — ut a nobis pura et sincera intentione Religionis Catholicae promovendae ac patriae charissimae sublevandae fiunt, ita Deum optimum ex animo precamur, odoretur hoc sacrificium bonae voluntatis, foundationique nostrae nberem bene-

dictionem largiatur, ut magnificum nomen eius laudetur et glorificetur in aeternum. ¹⁾

Az intézet vezetését és tanárokkal való ellátását a Jézus társaságra bizta. Utódjait pedig az esztergomi érsekeket — azon felügyeleti jogon kívül, melylyel a főpásztorok egyházi törvények alapján az egybázmegyék területén létező főiskolák felett birnak — felhatalmazta és felhívta, hogy az alapító-okmányában kifejezett szándékainak tiszteletbentartása felett őrködjenek. ²⁾ Kieszközlé végre a királyi megerősítést, mely által az egyetem

¹⁾ Hasonló szellemben nyilatkozik 1635 sept. 27-én II. Ferdinánd királyhoz intézett levelében: „Ad Catholicae Religionis incrementum et culturam Ungariae maxime opportunum iudicavi semper, ut Universitas erigeretur scholarum.“ (Fejér Gy. Historia Academiae Scientiarum. Budaë. 1835. Documenta. N. IV. 17. l.) És még világosabban fejt ki szándékát a pápához intézett levelében: „Catholicae Religionis strages non aliunde magis in Ungaria fuit, quam quod nulla in toto Regno Ungariae Universitas in hunc usque diem fuerit, quae idoneos regendis Ecclesiis pastores philosophicis theologicisque studiis sufficienter informaret. Quocirca ut et ingenia nationis non obtulerentur et maiori numero idonei Sacerdotes educarentur, Universitatem Religiosam Patrum Societatis Jesu in Civ. R. Tyrnaviae erexi.“ Egykoru másolat, kelet nélkül (de bizonyosan 1635-ben kelt.) M. k. kam. lev. A n.-szombati jezs. colleg. iratai között (VIII. fasc.)

²⁾ Az alapító okmány. Fejérnél. N. III. 15. l.

mindazon jogokat és kiváltságokat nyerte, melyekkel a német birodalom főiskolái birtak: ³⁾ —

A nagyszombati egyetem tehát alapítóját s ennek szándékát, az alapítványt és a tanárokat tekintve, katolikus jellemmel és feladattal birt; mintegy egyháziintézet volt. A miért is Pázmány maga „Universitas Religiosa“, ⁴⁾ a király „Archi-Episcopalis Universitas“ ⁵⁾-nak nevezi. S az egyetem ezen kath. jellemét, elismerték az utóbbi uralkodók is. Igy III. Ferdinand király 1656. december 2-án kelt rendeletében az egyetem tanárait és tanulóit kötelezé, hogy amazok midőn tanszékeiket elfoglalják, ezek midőn az akademiái fokozatokat elnyerik, esküvel fogadják: miszerint a B o l d o g s á g o s S z ü z s z e p l ő t e l e n f o g a n t a t á s á t h i r d e t ő t a n t v a l l a n i é s v é d e l m e z n i f o g j á k. ⁶⁾

Mintegy három évtizeddel az egyetem megalapítása után, P á z m á n y két ut ó d j á n a k h a g y o m á n y a i b ó l a l a p í t t a t o t t a h a r m a d i k, a j o g t u d o m á n y i k a r

³⁾ A k. megerősítő okmány kelt 1635. oct. 18. Fejéjénel. N VI. 17. l

⁴⁾ A pápához intézett idézett levélben.

⁵⁾ A megerősítő okmányban.

⁶⁾ A végrendeleti végrehajtók okmánya. Fejéjénel. N. VII. 22. l.

1667-ben. L ó z s y Imre ugyanis egy bécsi házat, — melynek árából 15,000 frt csatoltatott az egyetemi alaphoz — L i p p a y György pedig 15,000 frtot hagyományozott végrendeletileg e célra. A végrendeleti végrehajtók, az esztergomi érsek s káptalan úgy a Jézus társaság előjáróinak megegyezésével, a jogi kar felállításáról akkép intézkedtek, hogy a kanoni jog tanszékét rendszerint jezsuita atya foglalja el; a hazai és római jog három tanárának kinevezését pedig az e s z t e r g o m i k á p t a l a n r a s az egyetem igazgatójára bízta⁷⁾

II.

A negyedik az o r v o s i k a r n a k f e l á l l i t á s a, az egyetem áthelyezése Budára és újabb fényes dotációja Mária Terézia dicső királynő nevével van összekötve. De a pénzeszközöket nem a királynő, nem is az állam: hanem az e g y h á z v a g y o n a szolgáltatta.

Ugyanis a mohácsi vész után bekövetkezett török hódítás és belháborúk szomorú korában számos e g y h á z i i n t é z m é n y elpusztult. Az előbb népes monostorokat, a gazdag apátságokat és prépostságokat elhagyták

⁷⁾ A k. rendelet. Fejérnél. N. VIII. 26. 1.

lakóik. Épületeik pusztulásnak indultak s javaikat részint a király eladományozta vagy elzálogosította világi uraknak, részint önkényesen elfoglalták birvagyó urak. Miután a béke és rend némileg helyreállott az ország rendei az 1548 évi VIII-ik, az 1550-ik évi XVII-ik és az 1567 évi XXXI-ik törvénycikkekben ⁸⁾ elrendelték, hogy a világiak által elfoglalt egyházi javak visszaadassanak s az elpusztult egyházi intézmények visszaállíttassanak. De miután papok és szerzetesek hiányában ezen rendelkezések teljes keresztülvitele nem volt lehetséges, gondoskodtak arról, hogy az egyházi javak egykori rendeltetésükkel és az adományozók szándékaival rokon természetű célokra; a katolika vallás érdekeinek előmozdítására, nevezetesen kath. lelkészek segélyezésére s főleg kath. t a n i n t é z e t e k f e n t a r t á s á r a fordíttassanak.

E végett az 1548-dik évi XII-ik törvénycikk megállapítja, hogy „bona et proventus Monasteriorum et Claustrorum ac Capitulorum . . . ad alendos doctos Parochos et verbi Dei sinceros Praedicatores; qui populum in veteri, orthodoxa, vera, catholicaque fide et religione conservare; etsi qui ab ea desciverunt, in hoc Reg-

⁸⁾ Hasonló szellemben intézkedik I. Ferdinand 1560. april 10-én kelt k. rendeletében. A „Corpus Juris“-ban.

no, ad eam reducere studeant; nec non ad instaurationem et erectionem Scholarum particularium, earundemque Magistrorum, qui docti et probi sint, intertentionem: et denique ad bonae spei ac indolis iuvenum ac adolescentum, ut bonis litteris operam dare possint, promotionem et auxilium, applicentur; quo tali ratione boni et docti viri alantur et nutriantur.

§. 1. Ad haec autem praemissa rite atque ordine exequenda, proventusque praemissos in praemissum usum fideliter convertendos; quilibet Praelatus sub sua Dioecesi curam gerere teneatur, ac ubi opus fuerit Maiestati Regiae de administratione huiusmodi rationem reddat.“

Az 1550-ik évi XIX-ik törvénycikkben pedig a rendek felkérték a királyt az idézett törvénycikk végrehajtására:

„Dignetur etiam Maiestas Sua (quemadmodum superiori anno conclusum erat) boni et proventus Ecclesiarum et Capitulorum, Conventuumque desertorum ad erectionem Scholarum, doctorumque virorum sustentationem sine diuturniori mora, ubique converti facere:

§ 1. Et tergiversantes autoritate sua Regia compellere, quo sic viris doctis in Regnum conductis, scholisque erectis Divinus cul-

tus et Religio pristina passim celerius ore pullulet: quemadmodum Maiestas Sua benigne se facturam obtulit.“
Hogy ezen elpusztult egyházak javai kizárólag katolikus tanintézetekre s katolikus tanárok fizetésére voltak fordíthatók, kitűnik I. Ferdinand királynak 1560. ápril 10-én kelt rendeletéből is. „Hoc quoque annuimus — így intézkedik többi között — ut ipsi Domini Praelati ex bonis eiusmodi Ecclesiasticis vacantibus, partem aliquam ad erigendas et intertenendas Scholas et ludos litterarios, in quibus iuventus sub Praeceptore non haeretico aut suspecto, sed Catholico ad profectum Religionis Christianae erudiatur, convertere et applicare possint.“ *)

Ezen törvények értelmében adományozta II. Rudolf 1586-ban a turóczyi prépostságot a Jézus-társaság nagyszombati collegiumának s II. Ferdinand 1631-ben a széplaki apátságot a nagyszombati papnöveldének.

S az ezen törvényekben adott hatalommal élt Mária Terézia királynő, midőn a sz. Ilonáról címzett földvári apátságot 1769-ben az egyetemnek adományozá; oly célból,

*) A „Corpus Juris“-ban.

hogy annak jövedelmeiből az orvosi kar költségei fedeztessenek. *)

Midőn pedig a Jézus-társaság eltöröltetett, 1775. február 13-kán kelt okmányában a nagyszombati collegium összes ingó és ingatlan vagyonát: nevezetesen 268,614 forintnyi tőkét, továbbá némely épületeken kívül a b. Szűz turóczyi prépostságát és a sz. Istvánról címzett bozóki prépostságot fele részben, az egyetemi alaphoz csatolta.**) Végre 1780-ban, midőn az egyetem Nagyszombatból Budára áthelyeztetett a b. Szűz pécsváradis szegszárdi apátságai szintén k. adományozás által birtokába jöttek.***)

III.

Az egyetem ezen birtokviszonyai napjainkig változatlanul fennállanak.****)

*) 1760. dec. 14. kelt helytartótanácsi intézmény Fejérenél. N. X. 20. l.

**) Wallaszky, Conspectus Reipublicae lit. in Hung. Bud. 1808. 459. s. kk. ll.

***) A szegszárdi apátságot az egyetem cserében nyerte a turóczyi prépostságért — kivételvé a selyei uradalom, mely az egyetemnél maradt — s a bozóki prépostság fele részéért, melyek a csere következtében a „Generalis fundus Studiorum“ birtokaivá váltak.

****) Újabb kimutatások szerint az egyetem alapvagyoná állampapirokban és magánosoknál levő tőkepénzekben, ideértve az urbéri kárpótlást, tesz 2.636,538

S így azon alapok, melyeknek jövedelmeiből jelenleg fentartatik, kétféle eredettel és természettel bírnak.

Egy részük *Primásaink* magánalapítványaiból áll. Ily alapítványok pedig a legszabadelvűbb jogtudósok véleménye szerint is az alapítók szándékainak értelmében használandók. Mindenki elismeri, hogy az alapítványok sérthetlensége az emberiség egyik legszentebb érdeke. És valóban az alapítók szándékainak mellőzése, intézkedéseiknek felforgatása: az igazság és jog ellen elkövetett merény, melynek következményei súlyosan nehezeden a társadalomra; megfosztják az előnyöktől, melyekben a jótékonyságnak ezen legnemesebb és legüdvösebb gyakorlása részesítheti.

Az egyetemi alapok másik részét az *elpusztult egyház* intézmények *javai* alkotják. Hogy pedig ezen javak csak katolikus tanintézet fentartására használhatók: azoknak természetéből, az egyház általános törvényeiből és a főlebb idézett 1548: XII. s 1550: XIX. törvénycikkekből — mint melyek ezen

forintot o. é. Ezenfelül az egyetem bírja a bozóki, dunaföldvári, pécsváradi, selyei, znióvaraljai és triumszlicsi uradalmakat; a budai egyetemi nyomdát, a körmöci papirgyárt s némely kisebb birtokokat, melyeknek évi jövedelme középszámítás szerint tesz 73,972 ftot o. é.

javak mikénti felhasználását szabályozzák — világosan következik.

És mind ezen javak, mind amaz alapítványok, — tehát az összes egyetemi alapok — az 179%¹ XXVI-ik törvénycikk védpaizsa alatt állanak. A mely törvény többi között megállapítja, hogy az akkori „status possessorius actualis utrinque pro cynosura earatione adsummat, ut fundationes Catholicorum pro Catholicis, Evangelicorum pro Evangelicis convertantur.“ Ezen törvény értelmében, — mely egyszersmind a protestáns felekezetek vallási autonómiájának egyik talpköve — az egyetem alapjai kizárólag katolikus célokra, a katolikusok javára fordítandók.

Az általános jogfogalmak és positiv törvények e szerint ép úgy kitüntetik és biztosítják a m. k. egyetem kath. jellemét: mint például a sárospataki és nagy-enyedi collegiumoknak helvét felekezeti, vagy az eperjesi és késmárki lyceumoknak ágostai felekezeti jellemét; mint a mely intézetek a protestáns vallásfelekezetek érdekében alapítottak s protestáns alapítványokból tartatnak fenn. *)

*) Így a sárospataki collegium alapítója Perényi Péter. Jótevője kivált I. Rákóczy György és Lórántfy Zsuzsanna volt. Ez utóbbi négy tanár fizetésére 100—100 ftot rendelt; az intézetnek nyomdát állított föl; szőlőket ado-

IV.

Az egyetem, mely — mint a mondottakból kiderül — kath. főpap által, a kath. vallás érdekében alapított s kath. alapítványokból tartatik fenn: kath. jellemét belső szervezetében is megőrizte; habár a Jézus társaság eltörlése után elvesztette a u t o n o m i á j á t is mind alapjainak kezelését, mind a tanárok ki-nevezésének jogát és a tanulmányi rendszer meg-állapítását a z á l l a m i h a t a l o m vette igénybe.

Mária Terézia és II. József közoktatási reformjai mély nyomokat hagytak ugyan az egyetem életében s kifejlődésében: de a kormány minden intézkedései t i s z t e l e t b e n t a r t o t t á k k a t h. j e l l e m é t. Rendszerint katho-

mányozott. Végrendeletében király-helmeci és doboruszkai birtokait fiának magvaszakadta esetére a collegiumnak hagyományozá; addig is örököseit az intézet fentartására kötelezé. 1659. oct 2-án a Sárospatakon gyűlésező helyfelek. zsinat a collegium javára gyűjtést rendezett, melynek eredménye 8136 frt volt sat. (K. Szombathely J. Historia Scholae Sárospatakiensis. 1860.) — A nagyenyedi ref. collegiumot Bethlen Gábor alapítá 1622-ben Gyulaféhevárott s azt állami va-gy o n b ó l d o t á l t a; miután annak a Debreczen városa által fizettetni szokott 2000 f. évi taksát, Nagy-Enyed 200 f. évi taksáját és tizedeit, valamint több Enyed körül fekvő helységet és birtokot adományozá. Végrendeletében ugyane collegiumnak 20,000 ft. hagyományozott (Approb. Const. R. Trans. P. I T. X.) Apafy Mihály feje-

likusokkal töltettek be a tanszékek, s csak kivételesen neveztettek újabb időkben némely nem kath. kitünőségek. Az egyetem egyedül kath. hitszónokot birt. Számos kormányzékeni rendelet felhívta a tanári testületet a kath. isteni tiszteletben való részvételre s kötelezte az egyetem kath. ifjúságát a vallási köteleességek teljesítésére. És a Helytartótanács ismételve (1809. aug. 11., 1810. nov. 20., 1840. jul. 14. és 1844. sept. 10-én kelt intézményeiben) meghagyta a kánoni jog, a jogi karnál alkalmazott, tanárának, hogy az előadott tantételeket évenként az ország P. imásának benyujtsa, melyekből meggyőződhessek, vajjon azok a kath. egyház felfogásával megegyezők-e vagy nem?

És bár 1775-től kezdve napjainkig az egyetem az államhatalom közvetlen hatósága alatt állott; ezáltal ép oly kevésbé vesztette el kath. vallásfelekezeti jellemét, a mint nem

delem 1664-ben áthelyezte Nagy-Enyedre. (Benkő. Transsylvania II. 251. l.) — Az eperjesi ág. feleki. lyceum megalapítását a hat felsőmagyarországi szék, város és Sárosmegye követeli határozta el 1655. augusztus havában Eperjesen tartott gyűlésükön. Gyűjtések rendezettek. Az országban 30,000 frt a külföldön 20,000 frt jött össze e célra. 1683 körül T ö k ö l y Imre két tályai szőlőt adományozott az intézetnek. (Wallaszky. Consp. 231. l.) Ezen adatokból kitűnik, hogy a m. k. egyetem alapjainak természetéből ha nem világosabban, bizonyára épp oly világosan kitűnik annak kath. jellege, mint a nevezett intézeteknek protestans felekezeti jellemé

szűnt meg a kath. egyház Magyarországon katólikus lenni azért, mert napjainkig „publico-ecclesiasticus“ ügyekben a kormánytól függött.

A magyar kath. főpásztorok valóban nem látták veszélyeztetve az egyetem kath. jellemét az állam által gyakorolt közvetlen hatóság által mindekkoráig. Míg a kath. vallás államvallás volt, nem lehetett attól tartani, hogy az állam hatósága és befolyása a katholicismus érdekeire nézve hátrányos lehet.

V.

De változott a helyzet 1848-ban. Midőn a XX. t. c. 2. §-a által minden törvényesen bevett vallásfelekezetre nézve „különbség nélkül tökéletes egyenlőség, és viszonyosság állapíttatik meg;“ a katólika vallás megfosztott az államvallás kiváltságos helyzetétől és azon igényektől, melyeket az állam kiváló pártfogására tarthatott. A katólika vallás elvesztette minden előjogait; de viszont megszerezte a vallásfelekezeti autonómia azon mértékét, melyet a protestáns felekezetek egyházi, iskolai és alapítványi ügyeikre nézve birtak és bírnak.

A kath. vallásfelekezeti jelleggel bíró tanintézetek s alapítványok feletti közvetlen hatóság

a kormányról a kath. vallásfelekezetre szállott át. Magától értetik, hogy a m. k. egyetemre nézve kivételt tenni nem lehet.

Annál különösebb és meglepőbb, hogy az 1848-dik törvényhozás ignorálván az egyetemnek kath. vallásfelekezeti jellemét, azt kivette a „bevett vallásfelekezetek iskolái“-nak sorából, melyekről a XX. t. c. 4. §-a intézkedik. Az egyetemről önálló törvencikk, a XIX-dik rendelkezik, melynek 1. §-a által „az egyetem egyenesen a közoktatási minister alá rendeltetik,“ a 2. § által pedig az egyetem jövő szervezetére nézve az oktatás és tanulás szabadságának elve tüzetik ki vezérfonalul, és a 3. §-ban ezen elv keresztülvitele a ministerre bizatik.

Ezen törvény az egyetemet megfosztja kath. vallásfelekezeti jellegétől, azt egyenesen országos-, vagyis állami intézetnek declarálja.

Hihetőleg ezen törvencikkre támaszkodott a helvéthitvallásu felekezet egy legujabban tartott pesti értekezlete is, midőn — megállapodásainak VII-ik pontjában — azon óhajtását fejezte ki, hogy „az egyetemek(?) öszművészeti, vagy más országos intézeteknél, a hittani székeket kivéve, hitfelekezetrei tekintet nélkül töltendők be minden tanszékek.“

Ha az értekezlet az „egyetemek“ alatt a pesti m. k. egyetemet — s nem az állam által netán jövőben alapítandó egyetemeket — érti, ugy ezen óhajtás tévedésen alapszik. A pesti egyetem ugyanis nem helyezhető egy sorba az ösművészeti intézettel — melyet az állam alapított s állami költségen tart fenn — ; nem is nevezhető tulajdonkép „országos intézet“-nek. Az — mint fejtegetéseinkből kitűnik — a kath. vallásfelekezethez tartozó tanintézet.

Fel kell tennünk, hogy az értekezlet erről nem birt világos tudomással. Mert különben sajátyszerű világitásba helyezné igazságérzetét azon körülmény, hogy mig — megállapodásai V-dik pontjában — előre óvást tesz az állam beavatkozása és befolyása ellen még azon prot tanintézetekre nézve is, melyeknek szükségei — az 1848-ik évi XX. t. c. 3. §-a értelmében — a „közálladalmi pénztárból az országgyűlés által időről időre megszavazandó és évenként kiszolgáltatandó pénzbeli összeg“-ből fognak fedeztetni : ezen állami beavatkozást és befolyást provocálja a kath. vallásfelekezet egyik tanintézetére, s pedig olyanra, mely a közálladalmi pénztár segélyezésére nincs utasítva ; és oly módon, mely ama intézetet kath. vallásfelekezeti jellemétől teljesen megfosztaná.

Az 1848. XX. t. c. 2. §-ában kimondott s az

értekezlet által — I. és IX. pontjában — elfogadott „tökéletes egyenlőség és viszonyosság“-ra hivatkozva, a katolikusok ugyanazon joggal kívánhatnák, hogy a helvét hitvallású főiskolákban „a hittani székeket kivéve, hitfelekezetei tekintet nélkül töltsendők be minden tanszékek.“

A „tökéletes egyenlőség és viszonyosság“ csak kétféle magyarázatot enged. Ezen elv következményeként jövőben vagy mind a kath., mind a protéstans tanintézetek elvesztik felekezeti jellemüket; vagy mind a kath. mind a prot. tanintézetek megtartják azt. Első esetben mind a kath., mind a prot. intézetek tanszékei tekintet nélkül a vallásfelekezetre fognak betöltetni. Utóbbi esetben a kath. intézeteknek a kath. vallásfelekezetet, a prot. intézeteknek a prot. vallásfelekezetek által kell kormányoztatni, s a tanszékeknek tekintettel a vallásfelekezetre kell betöltetni. Harmadik eset nem gondolható.

Már ha „a tökéletes egyenlőség és viszonyosság“ nem követeli, hogy a debreczeni és sárospataki collegiumok megfosztassanak prot. felekezeti jellegüktől, s tanszékeik tekintet nélkül a vallásfelekezetre töltsenek be: mily joggal lehet a „tökéletes egyenlőség és viszonyosság“ nevében követelni, hogy a pesti egyetem katolikus jellegétől megfosztassék és tanszékei tekintet nélkül a vallásfelekezetre töltsenek be?

Ugyanis azon alapok, melyek oly iskolák fenntartására rendeltettek „in quibus iuventus sub Praeceptore non haeretico aut suspecto, sed catholico ad profectum Religionis Christianae erudiatur;“ ép oly kevésbé fordíthatók nem kath. tanárok fizetésére: valamint nem lehet a Berlinben vagy Jenában tanuló prot. ifjak javára alapított ösztöndíjakat kath. ifjaknak adományozni, kik Rómában tanulják a hittudományokat.

Az „egyenlőség és viszonyosság“ nem azonos fogalma „vallásfelekezeti communismus“-sal. Amaz a jogok egyenlő biztosítását s viszonyos tiszteletét célozza, ez minden jog alapjait aláássa.

VI.

Miután a m. kir. egyetem kath. jellemének jogalapját és historiai folytonosságát kellően megvilágítottuk; felesleges feltenni és megvitatni azon kérdést: valjon a jogi, orvosi és bölesészeti karokban előadott tudományok vonatkozásban állanak-e a vallással? valjon nem-e hátrányos a tudomány szabad fejlődésére és üdös hatására nézve, ha annak a vallás hitágazatai korlátokat szabnak? és valjon nem helytelen eljárás-e valamely

nem hittani tanszék elnyeréséhez feltételül bizonyos vallásfelekezethez való tartozást csatolni?

A protestáns vallásfelekezetek miní ezen kérdésekre nézve elvben és gyakorlatban teljesen találkoznak a kath. felfogással. A protestánsok sem akarják száműzni a vallást az iskolából és tiszteletreméltó szilárdsággal védelmezik iskoláik vallásfelekezeti jellenét. Azt sem állítják, hogy az egyetemek más szempontok alá tartoznak. A hallei, königsbergi, greifswaldi és erlangeni egyetemek tisztán protestáns jelleműek. S ha a felekezeti jellem nem akadály a tudományos művelődésnek Oxfordban és Cambridgeben, nem látjuk át miért nem lehetne vallást és tudományosságot megegyeztetni Romában, vagy Pesten?

Más kérdés az: vajon nem volna-e kívánatos, hogy hazánkban u j e g y e t e m a l a p í t t a s s é k, mely a paritas alapján, vagy tekintet nélkül a vallásfelekezetekre szerveztetnék? s vajon nem-e jogos a magyar korona területén lakó majdnem 3 millió protestánsnak, azon már a mult században kifejezett ohajtása, hogy hazánkban p r o t e s t á n s e g y e t e m alapítassék?

Annyi bizonyos, hogy kulturai emelkedé-

sünk több egyetem felállítását teszi szükségessé. S az nem maradhat soká, hogy a magyar korona-területének 15 millió lakosa csak 1 egyetemmel bírjon, míg a német-szláv ausztriai tartományok 19 millió lakosa 6 egyetemmel rendelkezik.

De ezen körülmények nem változtathatják, nem is módosíthatják a m. k. egyetem kath. jellemét. Mert ha Belgiumban az állam által alapított brüsseli országos egyetem mellett a katolikusok szükségnek látták saját pénzáldozataikon Löwenben kath. egyetemet létesíteni; ha a protestans angol kormány kész Irland katolikusainak annyi országos főiskola mellett állami közöltségen kath. egyetemet fölállítani: mikép lehet kívánni és várni Magyarországon katolikusaitól, hogy megengedjék, miszerint a kath. alapítványokból létesített pesti kath. egyetem vallásfelekezeti jellegétől megfosztatván országos intézetté váljék?

Ha a magyar kormány és törvényhozás úgy találják, vagy fogják találni, hogy a pesti kath. egyetem. kath. vallásfelekezeti jellemének föntartása mellett, nem felelhet meg a modern állam minden igényeinek: hála Istennek nem áll azon dilemmával szemben, hogy ezen igényeket vagy mellőzze, vagy azokat a kath. vallásfelekezete jogainak, a birtok és alapítvány szentségének

lábbal tapodásával érvényesítse. Ám hatalmában és szabadságában áll országos költségen, új országszágos egyetemet alapítania.

És valamint a kis Belgiumban nem csak szépen megáll egymás mellett az országos s a kath. egyetem, hanem e két intézet a tudományos haladás pályáján nemes versenyben egymást megelőzni iparkodik; hazánkban sem kellene vesztélyektől tartanunk, melyeket a belgák kikerülni tudtak, s hazánkban is remélni lehetne azon előnyöket, melyeket a belgáknak kivívni sikerült.

Addig pedig, míg a magyar kormány és törvényhozás azon helyzetbe jövend, hogy a közművelődés minden érdekeit s a protestáns felekezetek méltányos ohajtásait tekintetbe veheti: a pesti m. k. egyetem, miként képes volt eddig, úgy képes lesz ezentul is kath. jellemének megőrzése mellett, egyuttal a haladó tudomány minden követelményeit teljesíteni és a protestáns felekezetek ifjait a tudományos kiképzés minden előnyeiben részesíteni.

És ezért a katolikusok soha sem engedhetik meg, hogy ezen intézmény, melyet a catholicismus nevelt nagygyá, szülőjétől elidegeníttessék.

Nem engedhetik meg soha, hogy azon erőd, melyet a kath. egyház a maga védelmére emelt, ezentul az ellenséges ostromoknak szolgáljon támpontul.

Magyarország katolikusai teljes bizalommal viseltetvén a magyar kormány és törvényhozás bölcsesége és igazságossága iránt, fölajánlva hiszik magukat megvárni, hogy a valóságfelekezetek autonomiájáról alkotandó törvények a m. kir. egyetemet a kath. vallásfelekezet tanintézetei között nyíltan megnevezvén, az 1848-ik évi XIX-ik törvénycikket hatályon kívül helyezni fogja.

DEBRECENI

